

UZLUKSIZ MUSIQIY TA'LIM TIZIMI ILMIY VA PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Shukurova Nilufar G'ayratovna

Toshkent davlat pedagogika universiteti
"Musiqqa madaniyati" fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada uzluksiz musiqa ta'limi tizimini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi, uning muammolari va qarama-qarshiliklari taxlil qilinadi. Maqolada mavjud bo'lgan ilmiy-nazariy va uslubiy materiallar va xulosalar ushbu tizimning samaradorligini oshirishga imkom beradi.

Kalit so'zlar. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimi, takomillashtirish, maqsadlar, muammolar, qarama-qarshiliklar, tamoyillar, insonparvarlashtirish.

Jamiyatni rivojlantirish jarayoni to'plangan bilimlarni olish, uzatib borish va saqlashni talab etadi. O'zbekiston ta'lim tizimi iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy, va madaniy hayotda shakllanganlarni aks ettiradi va jamiyat rivojidadagi strategik yo'nalishlardan biri bo'lgan xolda istiqbolini belgilaydi. Jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar butun ta'lim tizimini, shu bilan birga uning elementlaridan biri bo'lgan yangi bilimlarni izlash, yangi maqsadlar, qadriyatlar, va professional pedagogik faoliyatni shakllantirish kabi fan funksiyalaridan birini o'ziga olgan uzluksiz musiqiy ta'lim tizimini ham qayta ko'rib chiqilishiga olib keldi.

Ijtimoiy hayotni axborotlashtirish, yangi iqtisodiy mexanizmlarning shakllanishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, yangi ta'lim tizimining yuksalishi uchun g'oya va konsepsiyalarni amalga oshirishdagi imkoniyatlarni belgilab berdi. Insoniyat sivilizatsiyasining rivojidadagi umumiy tendensiyalar, davlat va jamiyat taraqqiyotidagi ehtiyojlar bilan shartlangan uzluksizlik O'zbekiston ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Biroq ushbu tizim rivojidadagi sezilarli yutuqlar zamonaviy dunyodagi ta'lim sohasi xolatini to'liq aks ettirmaydi.

Dunyo pedagogikasida uzluksiz ta'lim tushunchasi "davomiy ta'lim" (continuing education, continuous education), "umrbod ta'lim" (lifelong education), "umrbod o'qitish" (lifelong learning), "doimiy ta'lim" (permanent education, 'education permanente) kabi bir qancha atamalar bilan ifodalanadi. [1]. Uzluksizlik zamonaviy ta'limning asosiy tamoyili sifatida jamiyat manfaatlarini qondirish va odamlarning hayot sifatini yaxshilashga yordam berishga asoslanishi kerak. Uzluksiz ta'lim modellarida odatda inson hayotining barcha bosqichlarida ta'lim olishni davom

ettirish imkoniyatiga urg'u beriladi. Uzluksiz ta'lim tizimidagi ta'lim jarayonining har bir bosqichi o'z mazmun mohiyati, metodlari va ta'lim jarayonini tashkil etish shakllari bilan ajralib turadi. Uning ta'lim darajalaridan o'ziga xos farqi uzluksiz ta'lim tizimida pedagogik bazani rivojlantirishning asosiy nuqtasi bo'lgan insonning bir bosqichni o'zlashtirmasdan turib ikkinchi bosqichga o'ta olmasligi hisoblanadi. Har bir bosqich yaxlit tugallangan ta'limdir va o'z ichida gorizontal va vertikal aloqalarni oladi. Uzluksiz ta'lim tizimining asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat: - ta'lim oluvchining shaxsiga qaratilganlikdan, yaxlitlikdan va fundamentallikdan iborat ta'limning yangi paradigmasini amalga oshirish; - sezilarli diversifikatsiya va intellektual mehnat bozori konyukturasiga javob berish; - bitiruvchilarning bilim darajasini oshirish; - "ta'lim yo'li"ni tanlash erkinligi; - o'rta umumiy ta'lim va o'rta maxsus ta'lim muassasalari bilan samarali integratsiya qilish imkoniyati; - diplomga ega bo'lgandan keyingi keng imkoniyatlar; - jahon ta'lim tizimiga integratsiyalashuv imkoniyati va x.z.

Ko'pgina tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, uzluksiz ta'lim tizimi quyidagilarga imkon beradi: turli ta'limiy va kasbiy dasturlarni tanlash va shu orqali shaxsning ijodiy salohiyatini yanada to'liqroq ro'yobga chiqarishga hissa qo'shish; - ta'limni ijtimoiy jarayonlarga javob bera oladigan, moslashuvchan, o'zgaruvchan qilish; - mutaxassislar tayyorlashning mahalliy tizimini xalqaro standartlarga imkon qadar yaqinlashtirish, diplomlarning ekvivalentligini ta'minlash. Yuqoridagi afzalliklar zamonaviy sharoitda musiqa ta'limi tizimida ham uzluksiz ta'lim tuzilmasidan foydalanish mumkin degan fikrga asos beradi. Musiqa pedagogikasi umumiy pedagogikaning bir qismi hisoblanadi, shuning uchun ham umumiy ta'limdagi barcha salbiy tendentsiyalar uzluksiz musiqa ta'limi tizimini ishlab chiqish nazariyasiga ham, amaliyotiga ham ta'sir ko'rsatdi. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimining samaradorligi ko'p jihatdan iste'molchilarning ehtiyojlarini modellashtirishga bog'liq, chunki shaxsning umumiy madaniy va kasbiy o'sishi bilan yetarlicha bog'liq bo'lmagan ma'lumotlar unchalik muhim bo'lmaganligi sababli samarasiz bo'lib chiqadi. Ushbu yondashuv bizga umrbod musiqa ta'limini rejalashtirish va tashkil etish tamoyilini zamonaviy amaliyot manfaatlarini, inson faoliyatining ayrim sohalarini rivojlantirish va takomillashtirish istiqbollarni hisobga olish printsipi sifatida belgilashga imkon beradi. Tizimning har bir darajasi boshqalaridan ajratilgan holda ko'rib chiqilishi mumkin emas. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimining elementlari umumiy va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ularning barchasi namunaviy o'quv dasturlari asosida o'quvchilarni mehnat va ijtimoiy faoliyatga tayyorlashning yagona muammosini hal

qiladi, shu bilan birga o'quv materialini tuzish va tanlash bilan bog'liq muammolarni hal qiladi.

Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimi mutaxassisi – keng umumiy va maxsus bilimlarga ega bo'lgan, muqarrar joriy etiladigan yangi texnologiyalar talablariga javob beradigan texnika va fan o'zgarishlariga tez javob bera oladigan shaxs; unga asosiy bilim, muammoli, analitik fikrlash, ijtimoiy-psixologik kompetentsiya, intellektual madaniyat kerak.

Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimining vazifalari moslashuvchan va ko'p qirrali ilmiy tafakkurni, voqelikni idrok etishning turli usullarini tarbiyalash uchun maqbul shart-sharoitlarni ta'minlash, insonning butun hayoti davomida o'zini o'zi rivojlantirish va o'z-o'zini tarbiyalashga bo'lgan ichki ehtiyojni yaratishdir. [3].

Uzluksiz musiqiy ta'limning maqsadi shaxsni rivojlantirish bo'lib, uzluksiz musiqiy ta'limning o'zi esa ma'naviy dunyoni kengaytirish, o'z o'zini anglash, ma'naviy ehtiyoj va talablarni qondirish, musiqiy moyillik va qobiliyatlarni ochish hamda rivojlantirish jarayonlarining yaxlit majmuasi mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimi faoliyatining tahlili shuni ko'rsatdiki, o'ziga xos ijobiy tomonlariga qaramay, u mukammal emas va bu tizimning tuzilishi va mazmunida bir qator muammolarni ochib beradi. Zamonaviy sharoitda uzluksiz musiqa ta'limining hozirgi faoliyat yuritayotgan tizimining ilmiy-nazariy va amaliy tahlili shuni ko'rsatdiki, u umumlashtiruvchi xususiyatga ega bo'lib, uning uchun yagona faoliyat maqsadi mavjud emas. Bu muammolarning uyg'unligi uning nomukammalligini ko'rsatadi va bu pedagogik tizimni yuqori sifat darajasiga o'tishni talab qiladi. Shunday qilib, umuman uzluksiz ta'lim tizimini va xususan, uzluksiz musiqa ta'limi tizimini tahlil qilish bu tizim uchun barcha murakkab tizimning xususiyatlari xos ekanligini ko'rsatadi. Bu yig'indiviy tizim bo'lib, quyi tizimlarning har biri uzviy bog'liq bo'lib, kasbiy faoliyatga tayyorlikni shakllantirishga bo'ysunadigan maqsadli aloqalardir. Bizningcha ushbu tizim faoliyatining samaradorligini oshirish madaniy va madaniy yondashuvlar, uzluksiz musiqiy ta'lim kontseptsiyasi, fan ta'limi bosqichlarining uzluksizligi muammolarini hal qilish kabi istiqbolli pedagogik tendensiyalar kontekstida ko'rib chiqilishi kerak, deb hisoblaymiz. Ushbu yondashuv uzluksiz musiqiy ta'lim tizimini takomillashtirish yo'llarini aniqlash imkonini beradi, bu tizim faoliyatining samaradorligiga hissa qo'shadi va quyidagilarni o'z ichiga oladi: 1) axborot jamiyatiga qo'shilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega bo'lish va yangilash uchun ta'limdan umumiy uzluksiz foydalanishni kafolatlaydigan barcha uchun asosiy bilim va ko'nikmalar; 2) uzluksiz musiqa ta'limi tizimining ustuvorligini oshirish va o'rganish motivatsiyasini oshirish uchun kadrlar resurslariga

investitsiyalarni ko'paytirish; 3) uzluksiz musiqiy ta'lim tizimida shaxsiy motivatsiya, tanqidiy fikrlash va bilim olish qobiliyati ustuvorligini shakllantirish uchun innovatsion o'qitish usullarini ishlab chiqish; 4) uzluksiz musiqiy ta'lim tizimida ta'lim faoliyati va ularning natijalarini tushunish va tan olishga yondashuvlarni o'zgartirish uchun olingan ta'limni baholashning yangi tizimini ishlab chiqish; 5) ta'lim imkoniyatlari to'g'risidagi ma'lumotlardan, zarur maslahatlar va tavsiyalardan erkin foydalanishni ta'minlash uchun ustoz shogird tizimi va maslahatlar berishni rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Российская педагогическая энциклопедия: в 2 т. / гл. ред. В.В. Давыдов. М., 1998.
2. Непрерывное образование как педагогическая система: сб. науч. тр. / под ред. Н.Н. Нечаева. М., 1989.
3. Мангер Т.Э. Совершенствование системы непрерывной подготовки специалистов культуры и искусства в многоуровневом вузе. Тамбов, 2006.
4. Панжиев, К. Б. (2017). Узбекские семейные песни и формы их бытования (на материале алла и Бешик туй). Молодой ученый, (48), 320-323.
5. Berdievich, P. Q. (2022). Uzbek Seasonal Ceremony. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 243-245.
6. Ibroximjonova, G. A. (2018). CHILDREN'S MUSIC AS A PART OF MUSICAL CULTURE. Экономика и социум, (9 (52)), 20-22.
7. 9. Shukurova, N. G. (2021). Computer technology in modern music education. Academic research in educational sciences, 2(2), 1086-1089.
8. SHUKUROVA, N. G. MUSICAL SCIENCE AND ITS STAGES OF DEVELOPMENT. МОЛОДОЙ УЧЕНЫЙ Учредители: ООО" Издательство Молодой ученый", (48), 528-530.